

20 maart 1916

De Duitse gouverneur van Antwerpen, generaal von Huene, heeft het volgende bekend gemaakt:

Wegens niet veroorloofde handel in granen, wegens overschrijden der bepaalde maximumprijzen en wegens niet-aangifte van voorraden zijn o.a. de volgende personen veroordeeld: Felix Stoffels, te Antwerpen, tot 40.000 mark boete en 3 maanden gevangenisstraf; F. de Mul, te Deurne, tot 1000 mark geldboete en 5 maanden gevangenis; F. van Turnhout, te Antwerpen, tot 3 maanden gevangenis; J. Goorden, te Antwerpen, tot 3 maanden gevangenis. Bovendien zijn, wegens de bovenvermelde misdrijven, belangrijke gevangenisstraffen en geldboeten uitgesproken geworden. Deze verdelen zich op de verschillende gemeenten als volgt:

Antwerpen: 20 personen met gevangenisstraffen van 3 dagen tot 6 weken, en 42 personen met geldboeten van 5 tot 100 mark.

Aartselaar: 1 persoon tot 10 mark;

Bazel: 62 personen van 4 tot 70 mark;

Blaasveld: 1 persoon tot 30 mark;

Borgerhout: 2 personen van 1 tot 3 weken gevang:

Bornem: 1 persoon tot 20 mark;

Bouchout: 1 persoon met 20 mark;

Brasschaat: 4 personen van 10 tot 30 mark;

Breendonk: 1 persoon tot 20 mark;

Kalfort: 3 personen elk tot 20 mark;

Kapellen: 3 personen van 14 dagen tot 4 weken gevang en 1 persoon tot 150 mark;

Doregem: 1 persoon tot 20 mark;

Duffel: 1 persoon met 3 dagen gevang en 6 personen van 20 tot 100 mark;

Ekeren: 2 personen van 4 tot 7 weken gevang en 2 personen van 50 tot 100 mark;

Haasdonk: 1 persoon tot 21 dagen gevang;

Heindonk: 1 persoon tot 30 mark;

Hingene: 1 persoon tot 30 mark;

Hoevenen: 1 persoon tot 4 weken gevang en 2 personen van 10 tot 200 mark;

Hoboken: 1 persoon met 14 dagen gevang en 2 personen elk tot 10 mark;

Klein-Mechelen: 1 persoon tot 10 mark;

Lier: 1 persoon tot 1 maand gevang en 37 personen van 20 tot 100 mark;

Merksem: 1 persoon tot 3 mark;

Oorderen: 1 persoon tot 2 weken gevang en 3 personen elk tot 50 mark;

Puurs: 2 personen van 10 tot 30 mark;

Reet: 10 personen van 3 tot 50 mark;

Rumst: 1 persoon tot 10 mark;

Schoten: 3 personen van 3 tot 6 mark;

Stabroek: 3 personen elk tot 3 weken gevang;

Waarloos: 4 personen van 10 tot 20 mark;

Wilmarsdonk: 1 persoon tot 3 weken gevang;

Wilrijk: 1 persoon tot 14 dagen gevang en 6 personen van 10 tot 100 mark;

Zillebeke: 1 persoon tot 8 weken gevang.

Antwerpen, 9 maart 1916 – De Gouverneur, Freiherr von Huene, generaal der infanterie.

24 maart 1916

In de (Belgische) Legerbode vertelt een ooggetuige zijn herinneringen aan “de laatste uren van het fort van Lier”. Het is de officier, die bevel voerde over de driehonderd fuseliers, meestal mannen van de oude lichteningen cavalerie en artillerie, die dienst deden als infanteriegarnizoen in het fort. Aan het slot van zijn herinneringen vertelt de officier het volgende:

Ik bevond mij met een groep manschappen in een nog ongeschonden lokaal, toen plots het signaal van de telefoon belde. Daar wij op dat ogenblik reeds sedert geruime tijd van alles afgezonderd waren, daar er geen de minste verbinding meer met de buitenwereld bestond, waren wij ten hoogste verbaasd. Ik snelde naar het toestel:

- Allo! ik luister!
- Is het het fort van Lier?
- Ja!
- Waar is het garnizoen?
- Wat zegt ge?
- Op welke juist plaats van het fort bevindt zich het garnizoen?

... Deze vraag komt mij zo vreemd voor dat ik niet antwoord. De stem is mij geheel onbekend. De tongval is vreemd, hortend, schor en droog. Plots gaat er mij een vermoeden door de geest. Ik vraag:

- Wie is nu aan het toestel? Zijt gij het, kolonel?
- Ja, ik moet onmiddellijk weten waar gij u juist bevindt!

... Er is geen twijfel mogelijk ditmaal. De kolonel, die beter dan iemand weet waar wij zijn, zou nooit die vraag gesteld hebben. Ik wil weten:

- Allo! Allo!

Niets, het toestel werkt niet meer.

Ik keer mij om. Ik zie de angstige blikken van mijn mannen op mij gevestigd. Met een gebaar stel ik ze gerust. Maar in mijn binnenste kan ik een rilling niet bedwingen. Nog hoor ik de bevelende stem met de schorre klank; ik heb begrepen dat de vijand op onze afgebroken telefoonlijn een aftakking heeft aangesloten; en nu ben ik er zeker van. Het was een Duitser die telefoneerde.

26 maart 1916

Men meldt ons uit Essen:

Dezer dagen zou een Brussels koopman in boter naar Holland gaan, waarvoor zijn passen in orde waren, toen hij hier plotseling aangehouden en in voorlopige hechtenis gesteld werd. Van deze aanhouding werd een te Roosendaal uitgeweken Belg, de heer Ameels, die met bovengenoemde koopman in handelsbetrekking stond, in kennis gesteld, daar de koopman hem wilde spreken aan de draad op de grens op een bepaald uur in de namiddag. Toen de heer Ameels aan deze uitnodiging gevolg gaf en aan de draad verscheen, vond hij echter in plaats van de Brusselse koopman een Duits militair, die de heer Ameels mededeelde, dat zijn Brusselse vriend op het station in arrest zat en voorlopig niet vrij kwam, maar dat hij verzocht had met hem even per telefoon te mogen spreken, waarvoor de Duitser hem gelegenheid wenste te geven op het passenbureau, even over de grens aan de grote weg gelegen. De heer Ameels, deze uitleg gelovende, had de onvoorzichtigheid over de grens naar het passenbureau te gaan; sindsdien is hij niet teruggekeerd.

Naar verluidt zocht de Duitse militaire overheid hem reeds lang als verdacht van berichten aan de vijandelijke pers over de toestand in

bezet België over te brengen. Hij is thans van hier naar Antwerpen overgebracht.

27 maart 1916

De Gazet van Brussel meldt, dat de burgemeester van Mechelen, op last van de Duitse overheid, aan het publiek ter kennis heeft gebracht, dat, tot vereenvoudiging van het bestuur en met het doel daardoor het bureelwerk te verlichten, bevolen wordt, dat voortaan elk schrijven, aan de Duitse overheid gericht, in de Nederlandse of Duitse taal moet opgesteld zijn.

Eveneens mag elk gezamenlijk schrijven vanwege de burgers, dat aan de Duitse besturen gericht is, slechts in een der bovenvermelde talen opgesteld zijn.

Aan elk in het Nederlands of Duits opgesteld schrijven zal een sneller gevolg gegeven worden dan aan enige andere.

Verzoekschriften of dergelijke brieven, welke in een andere taal geschreven zijn, zullen onbeantwoord blijven.

10 april 1916

De eerste bom.

Een Vlaams aalmoezenier, die de in Frankrijk verspreide vluchtelingen bezoekt, heeft enige uurtjes vertoefd bij een Antwerpse familie uit de "Vollekstrot", thans in het zuiden gehuisvest; de dochter heeft hem het volgend kleurrijk verhaal gedaan van de eerste zeppelintocht boven Antwerpen.

"Seg, meneer, weddebbekik verschoten toen d'eerste boem viel in ons strotte: 'k ben nog heelemaal gerenneweerd in mark en been

azzik er on denk! 'kHaddal van twelf ure 's nachts zo'n ordig lawijid goort, iets da float in de loecht en dan ineens daracher ne groten boef, en moeder die had al gezeet:

“Mor, kind, waddis da toch da tor over ons huis vliegt? Ze zennet kot on 't boemerderen!”

“Och moeder”, zee ik al, “zaagt nu toch zo ni en slopt deur!”

Mor kat da nog ni gezeet of der kwamp dor iets af in de loecht rats over ons dak, en dan ne slag! ... ne slag! ... Roef! Alle twee te gelijk uit ons bed! 'k Liep nor 't venster en heel de stamené op 't hoekske was on 't branden.

“Moeder”, riep ik zoe, “no beneeë; ze boemerderen ons strot.”

Alles, 't was kolossaal! Zo bang daddik was, meneer, vloog ik langsuit de “plancher” oep.

“Heiligen Antonius, we zen deraan!”, riep moeder. “Druit de lamp uit, kind, want ze zien ons licht! Wees gegroet! ... geef ons heden! ...” En die was ineens in heur japon aan den trap. Ik scharde wat dak pakke kon, 'n sloef van moeder en mijne paraplu. 'k Gaf nen harten blaas in de lamp, 'k stuikte mijnen grooten teen tegen de poot van ne stoel en in den donkere goeide ik m'n arme moeder bekanst van den trap.

“Lot ons bidde, moeder, want anders vliege we de loecht in, allebei, of ze schieten ons in stukken! ... Julie van beneeë! Zedde gij dood? Komdis lichte! ...

22 april 1916

Men schrijft ons:

De volgende vonnissen zijn uitgesproken:

Oscar Hernalsteens uit Roubaix is wegens spionage ter dood veroordeeld; zijn broer George is tot levenslange gevangenisstraf en zijn bedienden Gustave Desmul uit Gent en Oscar Delnatte uit St.-Kruis tot 15 jaar tuchthuisstraf. Verder werden wegens spionage ter dood veroordeeld Frans van Aerde uit Antwerpen, Julius Mohr uit Valenciennes, Emiel Gressier uit St.-Amand. Aan van Aerde zal met het oog op zijn jeugdige leeftijd vermoedelijk een andere straf worden opgelegd.

Wegens hulp bij spionage werden nog veroordeeld Albert Catuy uit Brussel tot 15 jaar, Albert Lienard uit Valenciennes, Jacob Drouillon uit la Plaigne, prof. Jozef Gosenaars uit Gent allen tot 10 jaar tuchthuisstraf.

Wegens het verstrekken van militaire berichten werd de fabrikant Vermeulen uit Merelbeke bij Gent veroordeeld tot 10 jaar tuchthuisstraf.

Wegens smokkelarij van brieven werd Hippolyte van Kenhove uit St.-Kruis tot 2 ½ jaar tuchthuisstraf veroordeeld. Een vrouw uit Rijsel en een dienstmeisje uit Bosvoorde werden wegens het ongeoorloofde verzenden van brieven veroordeeld tot 6 maanden gevangenisstraf met aftrek van het voorarrest van 4 maanden.

Tenslotte werd vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs Alfred Gaudefroij uit Brussel.

27 april 1916

Veroordelingen in België.

Verbetering. – Onze correspondent Emmanuel de Bom te Antwerpen meldt op 26 april:

Enkele dagen geleden circuleerde er een gerucht, dat van aard was om in de kring van de daarbij betrokkenen rechtmatige beroering te verwekken. Er werd immers gezegd dat de heer Teughels, de eigenaar van het Hôtel de L'Industrie te Antwerpen, door de Duitsers om onbekende redenen was gefusilleerd.

Ik haast mij, u daarover het volgende mede te delen. Dit gerucht kan niet anders zijn dan een vergissing of ... een late aprilvis van de ongelukkigste soort. Zoveen toch heb ik het bezoek ontvangen van de heer Arnold Pieter Teughels zelf, eigenaar van het bekende Hôtel de L'Industrie, Pelikaanstraat 18 alhier, en ik kan u verzekeren: de heer Teughels ziet er patent uit. Ik heb hem natuurlijk gefeliciteerd en hem beloofd zijn familie, die in Nederland verblijft en zijn talrijke bekenden hier onmiddellijk, door middel van een berichtje in deze krant, gerust te zullen stellen.

29 april 1916

Veroordelingen in België.

Bij vonnis van 11/12 april 1916, van een Duitse veldkrijgsraad, zijn volgende personen veroordeeld:

- a. Wegens krijgsverraad, bestaande in spionage en het verlenen van hulp bij spionage:
Ter dood:
  1. Oscar Hernalsteens, tekenaar te Brussel;
  2. Frans van Aerde, nijverheidstekenaar te Antwerpen;
  3. Julius Mohr, verzekeringsopzienier te Valenciennes;
  4. Emiel Gressier, opzichter van bruggen en wegen te St.-Amands;

- b. Wegens het verlenen van hulp bij spionage:
5. Joris Hernalsteens, slotenmaker te Brussel-Bosvoorde, tot levenslange dwangarbeid;
  6. Gustaaf Desmul, werkman bij het spoor te Gent, tot 15 jaar dwangarbeid;
  7. Albrecht Lienard, aannemer te Valenciennes, tot 10 jaar dwangarbeid;
  8. Oscar Delnatte, cinmatograafbestuurder te Roubaix, tot 15 jaar dwangarbeid;
  9. Konstant Pattijn, aardwerker te Rijsel, tot 12 jaar dwangarbeid;
  10. Jaak Drouillon, koopman in gevogelte te La Plaigne, tot 10 jaar dwangarbeid;
  11. Luciaan Cabuy, schilder te Brussel, tot 15 jaar dwangarbeid;
  12. Jozef Vermeulen, steenbakker te Merelbeke bij Gent, tot 10 jaar dwangarbeid;
  13. Jozef Goosenaerts, leraar bij het middelbaar onderwijs te Gent, tot 10 jaar dwangarbeid;
Alfred Gaudefroy, handelaar in diamant te Brussel, is vrijgesproken.

De ter dood veroordeelden hebben zich door de vijandelijke inlichtingendienst tegen bezoldiging als spion laten aanwerven. Ze hebben werkelijk ook geruime tijd volgens opdracht troepen, troepenbewegingen, troepenvervoeren per spoor, auto's, enz. gadeslagen, en hun waarnemingen aan de vijandelijke inlichtingsdienst overgemaakt of laten overmaken.

De overige veroordeelden hebben zich op dezelfde wijze, doch in mindere mate schuldig gemaakt, of zijn daarbij behulpzaam geweest.

Het doodvonnis, uitgesproken tegen Oscar Hernalsteens, Mohr en Gressier, is voltrokken.

Het vonnis geveld tegen van Aerde, is krachtens het genaderecht in levenslange dwangarbeid veranderd.

10 mei 1916

Men meldt ons uit Eindhoven:

Nabij Arendonk, op 500 meter van de Nederlandse grens, hebben de Duitsers de elektrische draadversperring voltooid, zodat niemand meer over de grens kan.

20 mei 1916

Van een Vlaamse schippersjongen.

(Van onze correspondent Emanuel de Bom).

Antwerpen, 18 mei.

Ik heb u, meer dan een jaar geleden, eens een brief medegedeeld van een Vlaamse jongen, die van het front aan zijn "lieve ouders en broertjes" verhaalde van zijn avonturen en daden. Het was een lang stuk, maar zo echt, en daar sprak een heldenziel uit, zoals er onder onze volksjongens meer zijn.

Nu krijg ik er weert eentje, een klein, in handen, van een ander soort, waar niet van heldhaftigheid noch van doodsverachtende roekeloosheid in wordt gewaagd. Ik wens het u te laten lezen, in zijn onverminkte eenvoud, met de eigen geur der volkstaal en de eigen spelling. Me dunkt, in dit naïeve, trouwhartige briefje – van een schippersknecht komt het, die als soldaat mee de wacht houdt aan de IJzer, en die (de brief is al een jaar oud) woorden heeft gevonden om de zijnen een hart onder de riem te steken. Hier is hij (de familienaam moet ik laten wegvallen).

20/05/1915

Beminde ouders en zusters,

Ik kom u te laten weten als dat ik uwe brief hebt ontvangen die van de 22^e is opgestuurd met Gust zyne brief. Ik heb ook verschillende kaarten van Guillom ontvangen, maar van onkel Alfred heb ik nog niets ontvangen. Zo gauw als ik nieuws ontvang zal ik het laten weten.

Ik kom u ook te laten weten dat Jean Sp...d overleden is. Hy is in zyne oprassen gebleven. Want hy was gekwetst aan zyn buik.

Beminde ouders zeg tegen zyn vrouw dat wy samen ieder wat gegeven hebben voor hem te laten begraven. Hy is schoon begraven. Hy ligt op het kerkhof te Alveringen. Meer nieuws weet ik niet over te schryven dat een tristig dag voor ons is geweest. Maar wy mogen er niet aan denken want het is oorlog.

Beminde ouders gy moet er geen verdriet in maken. Of niet denken als dat ik ook op het slagveld zal blyven. Want ik heb gedacht dat ik toch wel nog zal thuis komen. En zo een gedacht moet gy ook hebben. En dan zullen wy er wel door komen. Want allemaal sterven dat kan toch niet. Want ik heb er drie kansen voor er door te komen. 1^e gekwetst worden, 2^e Pruisen gepakt worden en ten 3^e niets mankeren en naar huis te gaan. En daarby ik hoop toch wel van er door te komen.

Beminde ouders ziet maar Jan zyne vrouw te troosten. Het is een ongeluk dat kan aan ieder voorvallen.

Meer nieuws weet ik niet te schrijven. Gij hebt ook de complimenten van Guillaume A...s en Louis van M...

Doe de complimenten aan de vrouwen van myn kameraden en aan Van B. van Kl...p.

Wij eten hier alle dagen nog al goed nieuw patatten met salaar. Jongen (?) met selder en een goed stuk vlees. En ook poding met korenten. Laat zy maar komen als zy gebakken zyn zulle.

Doe de complimenten aan...

Daarmee sluit ik myn brief met veel moed en gy moet er geen verdriet in maken. Met moed komen wy overal door.

Uwe zoon

Louis.

Ik stuur u ook nog een bloem van den Yzer op waar de K... niet door en kan.

Beminde ouders en zusters.

Ik kom u ook te laten weten dat Jean Sp...d dood is van de 19 juni. Maar gy moet er nog niets van zeggen in een anderen brief zal ik het haar doen laten weten zeg maar dat hy gekwetst is. En geeft haar maar nog wat moed.

Uwe zoon

Louis.

Ik zend u ook een boekeke van den Yzer op voor een souvenir. Dat heb ik geploken aan den Yzer waar zy zo moedig aan vechten zyn.

... Hoe vindt ge die schippersknecht, die een bloem en een "boekeke" (boeketje) stuurt van de boorden der heroïsche rivier,

waar de geschiedenis voortaan de naam niet meer van vergeet? Dat is een inval, zoals onze struise volksjongens er kunnen hebben – iets zo teders en zo innigs, dat men er bij ontroert. “Moeder en vader hebben de bloemekens in een lijstje gezet”, zegt me de vriend, die me de brief toonde. Ook Jan Sp...d, de gesneuvelde, was schipper, en zijn vrouw was het die de briefjes aan mijn vriend liet lezen.

Zo’n briefje – geeft het niet een beeld van wat ginds ver en hier bij ons met gelatenheid geleden wordt?

Terdoodveroordelingen in België.

Het Duitse gouvernement der stad Brussel maakt bekend:

“Bij vonnis van 8 mei van een veldkrijgsraad, bekrachtigd op 10 mei 1916, zijn volgende personen wegens spionage ter dood veroordeeld:

1. Karel Parenté, werkmán bij de telegraaf te Anderlecht;
2. Arthur Devaleriois, beambte bij de telegraaf te Sint-Agatha-Berchem;
3. Lodewijk Lefèvre, beambte bij de telegraaf te La Louvière;
4. Gerard Hubert, beambte bij de telegraaf te Schaarbeek;
5. Theodoor Fisch, handelaar in sigaren te Mechelen;
6. Prosper Krick, verzekeringsopziener te Gent;
7. Martinus Bastiaensen, bediende bij de telefoon in Molenbeek;
8. Julius Deblander, werkzaam bij de telegraaf te Nimy;
9. Gustaaf Dallemagne, secretaris van de versterkingswerken te Luik;
10. Antoon Lechat, werkbaas bij de telegraaf te Nimy.

Het doodvonnis, uitgesproken tegen Parenté, Lefèvre en Krick, is voltrokken.

Voor de overige terdoodveroordeelden is de doodstraf bij genade van de heer gouverneur-generaal in levenslange dwangarbeid veranderd.

19 andere beschuldigen zijn wegens spionage of wegens het verlenen van hulp bij spionage, tot zware dwangarbeidstraffen veroordeeld.

De veroordeelden maakten deel uit van een grote organisatie, die zich beijverde over onze luchtschiploodsen, alsook over onze troepentransporten per spoor en andere aangelegenheden van militaire aard, inlichtingen in te winnen en deze aan onze vijanden mede te delen.”

22 mei 1916

Men schrijft ons:

“In de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 20 mei avondeditie komt een brief voor van een Vlaamse schippersjongen. Bij de beschrijving van een menu wordt door u achter het woord “jongen” een ? geplaatst. Zeer waarschijnlijk zal hij hier bedoeld hebben “jeugd”, een Vlaams woord hetwelk in het Hollands betekent jus of vleesnat.”

26 mei 1916

Spionage? Men schrijft aan De Tijd van de Belgische grens:

Enkele dagen geleden is aan de grens onder Goirle de Duitse commandant van het dragonderregiment uit Poppel, door de Nederlandse militairen gearresteerd onder verdenking van spionage. Hij was met zekere A. Geerlings, bijgenaamd Gust van de Panhoef, wonende op Belgisch grondgebied onder Poppel, over de

grenzen geleid en was in het bezit van een Duits paspoort, ondertekend door de commandant te Turnhout, Winter genaamd. Bedoelde officier kwam herhaaldelijk uit Goirle en onderhield daar connecties met enkele families. De laatste maal echter, dat hij op Nederlands grondgebied kwam, weer vergezeld van bovenbedoelde Geerlings, had men hem gezien in het bezit van een fototoestel en begon men de Pruis te wantrouwen.

Toen hij dan ook 's avonds aan de grens verscheen om naar zijn heimat terug te keren, hield de militaire wacht hem aan en werd hij voor de kantonnementscommandant van Goirle geleid. Daar werd hem zijn fototoestel ontnomen en ook zijn pas, maar gefouilleerd werd hij niet. Zelfs werd hij niet tot nader order vastgehouden, maar hem werd gelegenheid gegeven met zijn trouwe geleider Geerlings weer over de Belgische grens naar standplaats Poppel terug te keren.

Bij ontwikkeling van de platen van het fototoestel kwamen foto's te voorschijn van de Lindeboom en het stadhuis te Tilburg, van een molen onder Goirle en van de woning van een der heren van Puyenbroek aldaar.

2 juni 1916

De feniks.

Van onze correspondent Emanuel de Bom te Antwerpen op 30 mei:

Ik zie het nog of het gisteren was: door de beschoten stad lopend, die onvergetelijke morgen van de 9^e oktober 1914, zag ik een der eerste huizen die getroffen waren, in lichterlaaie staan. Het was in de Kasteelpleinstraat. Het erf brandde af tot de grond ...

Dezer dagen kwam ik er weer voorbij, en keek toevallig naar het oude pun: daar was een heel nieuw en fraai huis in baksteen en Franse steen opgerezen, en ik zag een gedenksteen in de gevel, met erop gebeiteld een opwaarts stijgende vogel, waaronder dit goed klinkende rijm:

Door 't oorlogvuur vernield/
En in de grond verloren/
Doch als de feniks weer/
Uit d'eigen as herboren./
1914-1916

Klinkt het niet als een profetie?

P.S. Het adres van de voorzitter van Diesterweg's Hulpkas te Antwerpen, aan wie bijdragen kunnen gestuurd worden voor het koloniewerk en andere bijstand aan behoeftige schoolkinderen, is niet, zoals door een zetfout hier werd gedrukt, Lange Yperstraat, maar Lange Ypermanstraat 41.

1 juli 1916

Veroordeling in België.

De Duitse gouverneur van de vesting Antwerpen maakt in de Antwerpsche Courant bekend:

De makelaar Friedrich Gorling in Antwerpen is door oordeel van een veldgerecht op 23 juni 1916 wegens voortdurend krijgsverraad tot 15 jaar tuchthuisstraf veroordeeld geworden.

Hij heeft met leden van een vijandelijk leger ongeoorloofde briefwisseling gehouden en aan dezen mededelingen aangaande de oorlogvoering verstrekt.

Verder heeft hij werklieden voor vijandelijke oorlogswerkplaatsen aangeworven en hun vertrek naar Engeland bemiddeld.

4 juli 1916

De spoorwegdirectie te Essen maakt het publiek opmerkzaam, dat op last der militaire overheid de treinen aan de grens nu en dan gecontroleerd zullen worden en reizigers dan met legitimatiepapieren het doel van hun reis moeten kunnen bewijzen. Wie geen legitimatiebewijzen heeft, wordt streng gestraft.

Deze maatregel staat in verband met het spionagegevaar.

18 juli 1916

Zondagavond is een meisje uit Belgisch Putte, dat over de grens was gekomen om een boodschap te doen, toen zij wilde terugkeren, na door de kommiezen te zijn gesommeerd om halt te houden, door een schot in de rug getroffen.

4 september 1916

Men meldt ons uit Roosendaal:

Zaterdagavond zes uur hebben vliegtuigen een aanval gedaan op het artilleriedepot te Hoboken (Antwerpen), waar drie doden en verscheidene gewonden zijn. De vliegtuigen zijn door een Zeppelin verdreven.

5 september 1916

Engelse vliegtuigen boven België.

Londen, 4 september. De admiraliteit maakt bekend dat watervliegtuigen zaterdag met goed gevolg de scheepsbouwwerven van Hoboken (bij Antwerpen) en zondag het vliegveld te Gistel hebben gebombardeerd. Ze zijn alle behouden teruggekeerd.

27 september 1916

Uit Sas van Gent:

Zes vliegtuigen passeerden hier vanochtend in de richting van Gent.

Uit Terneuzen:

Kwart over zeven passeerde op grote hoogte een tweedekker, vermoedelijk op weg naar Antwerpen. Een kwartier later volgde er weer een.

Later meldt men ons uit Terneuzen:

Beide vliegtuigen kwamen om 8 u 15 van hun tocht terug en verdwenen in het westen. Zij namen telkens hun richting over de stad.

De Grondwet deelt mede, dat bij zekere Gaston Vandenbareele, koopman, wonende op Westdoorne, onder Kalmthout, eergisteren door de militaire wacht een onderzoek is ingesteld. De gehele tuin werd ondersteboven gespit en alle planten en bomen omver gehaald. In een hoek van de tuin, naast een waterput, vond men toen een partij Belgische infanteriegeweren en een kist met mitrailleurpatronen. De koopman is, nadat alles in beslag genomen was, gevankelijk naar Antwerpen vervoerd.

29 september 1916

De Meierijsche Courant meldt van de Belgische grens:

Voordat de Duitse troepenafdelingen van de Belgisch-Nederlandse grens werden teruggenomen, hebben de Duitsers nog enige scherpe voorschriften inzake het verkeer met de grenstrook aan het volk bekend gemaakt. Men schrijft algemeen deze nieuwe bezorgdheid toe aan de vrees, dat Belgische dienstplichtigen naar neutraal gebied zullen uitwijken.

Gelijk vroeger, hebben de Duitsers alle overgangen van het Kempenkanaal onder sterke bewaking gesteld, terwijl toch ook de elektrische draadafsluiting een gevaarlijke hindernis is voor vluchtende burgers.

In een strook van 1 km breedte aan de grens is het niemand toegestaan tussen 's namiddags 7 en 's morgens 8 uur te verblijven, behoudens bijzondere vergunning. De smokkelhandel door de Belgen is door het actief optreden van de Nederlandse ambtenaren en militairen tot een minimum teruggebracht. Wat de Hollandse smokkelaars hier binnen voeren, komt rechtstreeks de Duitse oorlogsmachine ten goede; het zijn artikelen als zeep, kapok, koper, benzine, enz.

De toestand in de Belgische grensdorpen is in tegenstelling met de heersende mening daaromtrent in Holland, niet bepaald ongunstig. De levensmiddelen zijn er overvloedig – enkele artikelen zijn er zelfs goedkoper dan aan de Hollandse kant van de grens. Voor de armlastigen zorgen de verschillende comités uitstekend.

30 september 1916

Nederlandse Vereniging voor Geel.

De vereniging in het belang van lijdende Nederlanders, verpleegd te Geel, heeft gisteren te Amsterdam onder leiding van ds. E. J. K. van Dissel haar jaarvergadering gehouden.

De geneesheer-directeur van de kolonie Dr. F. Meeus, die aanvankelijk de vergadering had willen bijwonen, heeft tenslotte van het Duitse gouvernement geen pas kunnen krijgen.

Aan het jaarverslag ontlene wij de mededeling van de voorzitter, dat al kon deze tengevolge van de oorlogsomstandigheden Geel slechts enkele dagen bezoeken, hij toch met alle vrijmoedigheid gerust kan stellen aangaande de toestand daar. Er waren geen klachten over de Duitse bezetting noch over gebrek aan voldoende levensmiddelen. Men berustte in de onvermijdelijke omstandigheden, gesteund en opgewekt door de hoop op blijvere dagen na de oorlog.

De gezondheidstoestand van de patiënten is bevredigend. Met grote dankbaarheid maakt het verslag melding van de hernieuwde gift van de Belgische regering, groot 800 frank en van de bijdragen van de Nederlandse regering ten behoeve van de armlastigen.

De uitgaven zijn door de oorlog zeer geklommen, zodat het bestuur een beroep doet op vele nieuwe leden.

Aan het slot maakt de voorzitter melding van het feit, dat hij, met het oog op zijn hoge leeftijd – 88 jaar – die hem een geregeld bezoek aan Geel onmogelijk maakt, om een opvolger heeft verzocht. In de buitengewone algemene vergadering te Utrecht op 13 juli jl. gehouden, is ds. F. M. Boenders als zodanig benoemd; nochtans is

de voorzitter bereid zijn opvolger nog zoveel mogelijk ter zijde te staan.

Na afdoening van enkele huishoudelijke aangelegenheden, waarbij prof. dr. P. J. Muller, te Voorburg, en ds. N. Jolles te Vught als bestuursleden herkozen werden, deed de voorzitter enige grepen uit de geschiedenis van de kolonie te Geel en de vereniging.

5 oktober 1916

Uit Antwerpen.

In geheime zitting van de gemeenteraad van Antwerpen van maandag heeft het college, naar Het Vlaamsche Nieuws mededeelt, besloten de stadsbedienden en stadswerklieden, wiens wedden minder dan 2000 frank belopen, tijdens de loop van de maand oktober een voorschot van 50 F toe te staan, zulks gezien de moeilijkheden, die de levensduurte aan bedoelde bedienden oplevert. Dit voorschot zal moeten teruggegeven worden als de oorlog ten einde is en met maandelijksse afhouding van de wedde.

6 oktober 1916

De Meierijsche Courant schrijft van de grens:

De Duitsers hebben zaterdag en zondag weer lange treinen, veelal geladen met slachtvee, uit de Noord-Belgische landbouwdistricten verzonden naar het front. Het vee wordt niet geslacht.

Wij lezen in het Vlaamse Nieuws de volgende bekendmaking:

Het gouvernement Antwerpen heeft beslist, dat een schepen van het stadsbestuur de nacht in het kwartier van de staf van het gouvernement en een andere schepen in dat van de staf der

Kommandantur moeten doorbrengen. De schepenen moeten als gijzelaars ter beschikking staan voor het geval dat vijandelijke vliegeniers door hetzij welke ondernemingen of maatregelen van inwoners van Antwerpen zouden geholpen worden.

9 oktober 1916

Berlijn, 9 oktober. Het aantal Franse en Belgische slachtoffers van hun eigen landgenoten is binnen dertien maanden tot meer dan tweeduizend aangegroeid. Volgens de Gazette des Ardennes, die de namen van de slachtoffers mededeelt, zijn er in september onder de vreedzame bevolking in het bezette gebied van Frankrijk en België door het artillerievuur en de bommen uit vliegmachines van onze vijanden dertien mannen, elf vrouwen en dertien kinderen gedood.

In het geheel is het gehele aantal onschuldige slachtoffers sedert september 1916 daarmee op elfhonderd vijftig gestegen.

12 oktober 1916

De spoorweg Aken-Leuven moet vóór i januari klaar zijn. Loopgraven zijn gemaakt in de Kempen. Op de Maas wordt druk gearbeid.

Onder dit opschrift geven Les Nouvelles van dinsdag een lang artikel, waarin de koortsachtige haast, waarmee de Duitsers aan de lijn Aken-Leuven werken sedert de laatste maanden, zou bewijzen, dat ze die lijn binnenkort nodig denken te hebben omdat de enige verbindingslijn tussen de IJzer en de Somme en Duitsland de spoorlijn van de Vesder is, en deze met haar tunnels en bruggen zoveel hinderlagen en onaangename verrassingen kan bevatten.

Maar, zegt het blad, er zijn nog andere onthullingen, en het schrijft:

Er wordt medegedeeld, dat de Duitsers goed ingerichte loopgraven hebben aangelegd langs de noordgrens van de provincies Antwerpen en Limburg. Waarom? Vrezen zij dan ernstig een oorlogsverklaring van Nederland? Wij denken het niet. Er is echter nog meer. Sedert enige weken hebben de Duitsers aan de over van de Maas op het grondgebied van de Belgische gemeente Neerharen, een werkplaats, waar zij zeer ijverig pontons maken, gelijk aan die, welke bij het begin van de inval in België gebruikt zijn en die dienen om spoedig bruggen over een rivier te slaan, opdat oprukkende legers er over kunnen trekken.

Deze werkplaats is gebouwd bij een alleenstaande kleine pachthoeve, waarvan de Duitsers bezit hebben genomen, juist op de plaats, waar de Maas het smalst en bijna zonder stroom is, tegenover de prachtige laaggelegen weilanden der Nederlandse gemeente Itteren. Daarbij hebben zij een weg van 10 meter breedte aangelegd, die hun werkplaats verbindt met de grote weg van Lanaken naar Maaseik, waar de tram loopt, terwijl er van Itteren af uitstekende wegen naar Duitsland lopen.

Op de berm van de Maas staan reeds 6 pontons klaar, ongeveer 10 meter lang. Een zevende wordt gebouwd, terwijl een tiental per trein is aangevoerd.

Het artikel eindigt aldus:

Wij maken geen gevolgtrekkingen. We zullen er ons voor wachten. Maar, indien de Duitsers de noodzakelijkheid voorzagen bij een terugtrekken van hun krachten uit België, door Nederlands Limburg te trekken, om, voor hun loopgraven in de Kempen, de Hollandse legers, onmiddellijk gemobiliseerd tegen hen bij deze nieuwe

schending der neutraliteit, tegen te houden, zouden zij dan anders handelen?

13 oktober 1916

Bij Kasterlee zijn maandag twee meisjes aan de elektrische draad blijven hangen; ze waren terstond dood.

16 oktober 1916

Naar "De Grondwet" mededeelt, zijn de Duitsers, na loopgraven te hebben aangelegd aan de zuid- en westzijde van Antwerpen, thans ook aan de noordzijde daarmee begonnen. Bomen worden omgehakt; ook een dozijn woningen zal met de grond worden gelijk gemaakt.

De Meierijsche Courant meldt uit Brussel, dat de Duitsers bezig zijn, langs de Belgische grens alle houtgewas weg te kappen op een breedte van 30 meter. Het is er hun blijkbaar om te doen, een onbelemmerd uitzicht langs de grens te hebben. Ze worden overigens hoe langer hoe strenger.

17 oktober 1916

Het Eindhovens Dagblad meldt uit Arendonk:

Voorheen liep de elektrische draadversperring ongeveer midden tussen de grens en het kanaal, door veld en weide. Om de gedurig herhaalde ontvluchtingen van hun eigen soldaten te voorkomen, hebben de Duitsers na drie weken zware arbeid de draad tussen de vaart en de grens verplaatst en hem thans op de oever van het brede kanaal aangelegd.

Het is nu uitgesloten, zich van België naar Holland of omgekeerd naar België te begeven. De Belgen hebben daartoe passen nodig.

De ruim 250 inwoners van de grensstreek hebben sinds enige tijd een school, nu hebben zij ook een kerk gekregen, opgericht in een kamer van de quarantainestallen voor vee. Een van de leden van de abdij van Postel leidt de godsdienstoefeningen; gisteren riep de klok voor het eerst de gelovigen ter kerk.

Te Reusel is zondag een Duits soldaat aangehouden en ontwapend. De man was 45 jaar. Met een spade had hij zich een vluchtweg onder de draad door gebaad.

18 oktober 1916

Uit Antwerpen.

Onze correspondent, Emanuel de Bom, schreef op 15 oktober:

Wie even terugdenkt aan de toestand van hopeloze verwarring, die nu, twee jaar geleden in vele van onze plattelandsgemeenten en ook door de ontstentenis van de aangestelde overheidspersonen was ingetreden, kan zich ietwat voorstellen voor welke bezwaarlijke taak de mannen van durf en bekwaamheid gestaan hebben, die toen op het onverwachts de leiding en de bereddering der desolate boedels hadden te aanvaarden. Zeker denkt geen mens er thans aan om in enig openbaar betoon dergelijke diensten te erkennen. Maar nu, voor korte tijd, in de meeste plaatsen de tijdelijke magistraatspersonen, op hoger verzoek, zijn afgetreden en door de inmiddels teruggekeerde titularissen of door hun plaatsvervangers worden opgevolgd, achtten velen het gewenst dat dit afscheid niet zonder een enkele intieme uiting van sympathie en erkentelijkheid zou voorbijgaan.

Zo had dan bv. heden in de gemeente Kalmthout zulk een stil betoon plaats, waar het gold de heren Aghte en B. Peeters, die zich anderhalf jaar respectievelijk als waarnemend burgemeester en waarnemend secretaris buitengewoon verdienstelijk hebben gemaakt, van die sympathie blijk te geven.

Lofbrieven, door de voornaamste ingezetenen en talrijke dorpsbewoners ondertekend, en waarbij het bekende driemanschap de Vos, Franck en Rijckmans en de bestendige afgevaardigde Montens bovenaan prijkten, werden ten huize van de heer Aghte overhandigd. Die lofbrieven zijn kunststukjes, waar de sierkunstenaar A. van Neste pentekeningen voor maakte, de plaatsnijder Louis Peters welgeslaagde konterfeitsels leverde, terwijl mej. Bertha van Regemorter voor kostelijke banden, en een vierde kunstbroeder uit de kolonie aldaar, de kunstsmid Lodewijk Verhees, voor eigenaardige gesmede staanders zorgden.

De voorzitter van het plaatselijke comité voor Hulp, de heer van Regemorter, vond treffende woorden om de genegenheid der Kalmthoutse ingezetenen te vertolken.

Twee Amerikaanse afgevaardigden van de Commission for relief, de heren Fred. C. Thwaits en Maverick, aan de aanwezigen voorgesteld door de heer Delannoy, lid van het Nationaal Voedingscomité te Antwerpen, hadden er prijs op gesteld om bij dit betoon aanwezig te zijn en sloten er zich hartelijk bij aan. "Overal in België hebben wij het hart van dit land voelen kloppen, zegde de heer Thwaits, en dat te mogen voelen loont, zelfs nu, een overtocht uit Amerika."

29 oktober 1916

Men meldt uit de grensstreek bij Arendonk aan het Eindhovens Dagblad:

Volgens een door de Duitsers afgekondigd besluit, moest iedereen, die een of meer paarden bezet, er mee naar Weelde, waar deze dieren maandag gekeurd zijn.

Hoewel vele paarden twee jaar geleden door de Belgen afgekeurd werden, zo bleken thans de meeste geschikt; want maar enkele lieden keerden met hun paard terug. Hoe zullen de boeren nu hun grote akkers bewerken?

3 november 1916

Van de Belgische grens.

Uit Arendonk-grens wordt aan het Eindhovens Dagblad gemeld:

Geregeld kwam sedert enkele maanden de tram dagelijks aan de grenzen, de Duitsers waren niet zo streng. Nu echter komt de tram zeer weinig over het kanaal. Eens hij over de vaart is, rijdt er een Duitser met de fiets voorop en, vergezeld van vier soldaten, die ook plaats hebben genomen op de machine, komt de tram aan de grens. Hier moet het Belgische personeel, dus de stationschef, de treinoverste, de machinist en de stoker, een tiental meter van de grens blijven. Zij staan onder bewaking van de Duitsers. Zij mogen heugenaamd niet met mekaar spreken.

Enige tijd geleden kwam er nogal veel goed uit België. Thans nog slechts stenen. Maar dan ook bijna dagelijks. Deze stenen worden in het grensgebied aan het tolkantoor door Belgische werklieden overgeladen.

Niettegenstaande de vele in beslag genomen wagens, waarover de algemene maatschappij voor de dienst van de buurtspoorwegen beschikt, hebben de Duitsers nog steeds gebrek aan wagens.

Binnen in het land is het erg druk met het vervoer van soldaten, vee en levensmiddelen. Ook aardappelen en stro worden veel ingezameld tegen de naderende winter.

Tot heden liepen er dagelijks drie trams op het vak Turnhout-Arendonk-grens. Van heden af zal op deze lijn slechts 's middags een tram rijden. Men zegt, dat de beperking ligt in het gebrek aan machineolie.

De Duitse overheid heeft bij de directie van de Belgische tram de lijnen komen opnemen.

Daar op vele tramlijnen het vervoer stil ligt, vreest men, dat zij de lijnen zullen opbreken.

6 november 1916

De Meijerijische Courant deelt van de Belgische grens mede:

De smokkelaars v. L. en K., te Weelde in België woonachtig, zijn met de elektrische draad in aanraking gekomen en op slag gedood.

10 november 1916

Een tentoonstelling van Volksopbeuring.

Van onze correspondent Emanuel de Bom.

Antwerpen, 1 november.

De tentoonstelling, die sedert zaterdag jl. in de zaal Buyle (Meir) geopend werd, brengt in deze donkere dagen – en wij weten het te Antwerpen, wat duisternis betekent! – een troostende straal van licht. Zou je het nog vermoed hebben dat de kunstenaars onder

onze jongens die ginds ver in de gevangenenkampen verwijlen, nog veerkracht en levensmoed genoeg bezaten, om penseel en boetseermes weer op te nemen?

Hoevelen zijn hier niet, die dag in, dag uit hun gedachten tot hen laten gaan, innig bekommerd zijn om hun lot? Wij hoorden zo weinig van hen. Zeldzame briefjes, een paar regels met het hoogst nodige er op, vertelden af en toe van hun wedervaren. Ook kwam er wel eens een officiële tijding, die we dan maar moesten trachten te verstaan met deze onfeilbare achterdocht tegenover alles wat officieel is, en waaraan toch altijd dat onmiddellijk aansprekende ontbreekt, waar wij juist naar verlangen. Zijn niet alle letters nu runen of hiërogliefen geworden, en vordert het geringste journalistieke stukje niet soms een doorkneed zijn in de geheimen der kabalistiek? O censuur, wat hebt gij ongewild al spitsvondigheid in de wereld hebben brengen.

Maar die kennis van de cijfertaal, dat raden naar het verdokene, waar we de zin van moeten raden, die kunnen we nu missen bij het beschouwen van dit eenvoudige kunstwerk. Het is een voorrecht hier weer eens de directe gemoedsuiting van onze jongens voor ogen te krijgen, en er te lezen wat hun geest en hart bezighoudt. Pol de Mont, die de tentoonstelling met zijn sympathieke ijver en werkelijke smaak artistiek heeft geleid en die bij de opening enige ontroerende woorden sprak, zegde het heel juist; dit is een hartelijke brief ook, want er spreekt immers uit: rustende volharding, geestelijke gezondheid, en – bij verscheidenen, zelfs ongebroken talent! Iets van hun onbewust voelen leggen deze jongens in de studies en schetsen, die zij ons uit hun ballingschap, als een goede mare, ter kennismaking toesturen. Deze aantekeningen uit benarde uren hebben het karakter van allerbetrouwbaarste documenten. Men kan dagen achter elkaar dit

fraaie zaaltje gaan bezoeken, en er telkens iets nieuws ontdekken. Maar het roerende getuigenis van de onverwoestbare levenskracht van de onzen daarginds, is wel het aangrijpendst van alles: ze houden vol, de dapperen, ze verliezen de moed niet! Ondanks het droeve gemis van alles wat ze lief hebben, ondanks het grievende van de jarenlange scheiding, ver van de luchten, die ze beminnen, van hun mooie landschappen thuis, van het woord, de lach, de traan van de wezens, die weleer hun dagelijkse atmosfeer schiepen, toch hebben ze het vermocht weer aan te gaan de kostelijke strijd om het schone, dat overal is, uit te zeggen. Nauwelijks sliert er wat zon over hun horizon, nauwelijks gunt men hun een vleugje vrijheid om het oude handwerk te hervatten, of de aangeboren drang ontwaakt weer, en zij schilderen maar.

Hier is werk van niet minder dan achttien schilders, niet alleen kunstenaars van bijzondere gaven, maar onder hen is er dan toch een, als Maurits Langaskens (uit Brussel, meen ik), die meer dan alleen knap is, en die ons met sterk gestileerd kunstwerk verrast.

Ik lees in het catalogusje de volgende namen: Juul Bourgeois (Brussel), Jozef Bouvaert (Brugge)n Albert de Bondt (Gent), A. Francken (Antwerpen), Léon Grand, Paul Ghislain (Halle), Felix Heylemans (Ruisbroek), Maurits Langaskens (Brussel), Valère Lievens (Tielt), Ernest Midy (Antwerpen) – van hem niet minder dan 66 nummers! – Michiel Moermans (Gent), Paul Remouchamps (Antwerpen), August Thissen (Antwerpen), Juul Tremerie (Gent), Lode van der Linden (Antwerpen), Paul Van Oystaeyen (Antwerpen), Gielen Verdickt (Waasmunster) en Weymeersch (Gent). Er zijn bovendien kunstenaars die artistiek handwerk vervaardigden, nl. uit de werkzaal Garnier en Monnin, Frans Boen, Leo Couvreur, Jan de Coninck, Jozef de Coninck, Valère Lievens, Juul Martens, Cyriel Vaernewijck, Jan Velle en Jozef Verhulst.

Het gaat niet aan om in bijzonderheden te treden bij ieder van de ingezonden werken. Mij heeft persoonlijk het meest getroffen het werk van Langaskens, die zich voornamelijk op het contereiten van zijn kameraden heeft toegelegd, en daar opmerkelijk in geslaagd is. Zo is daar o.a. een kranige Russische jongen in een Belgisch pak, verheugend om de scherpe karakteristiek en de geestige kleurenbehandeling; het portret van een gulle, ronde Vlaamse jongen, maar vooral een groot stuk, dat heet "Rust in Vrede", en waar de begraafing van een krijgsgevangene inderdaad monumentaal op voorgesteld is: het is een sterk stuk, eenvoudig, groots, van grijze, ernstige stemming en zo persoonlijk, dat het u niet meer uit het geheugen gaat.

Van Oystaeyen heeft een beeldje geboetseerd, dat hij Heimwee noemt, een dat algemeen opgemerkt wordt, om de intense droefheid die daar in is uitgesproken: een jonge Belgische soldaat, zo'n echte piot, zit, in strak gepeins als verloren, het hoofd rustend op de vuist, stroef en gelaten starend, naar welke toekomst? Hoe kunnen we dat meevoelen ... Het is misschien technisch niet zonder gebreken, maar zoveel ziel spreekt uit dat klompje aarde.

Daar is ook nog menig stukje van Verdickt, o.a. een paar – Engelse – soldaten, die flegmatiek zitten te lezen, een aardig aquarel. En een heerlijk koetje en koel-klare landschappen van Midy.

Die heuglijke mededeling uit de gevangenenkampen danken wij aan het nobele werk van onze jongste liefdadige vereniging Volksofbeelding, waar ik al lang uw aandacht op wenste te vestigen, en waar ik nu de gelegenheid toe aangrijp.

Het is niet algemeen genoeg geweten, dat we hier een vaderlands werk van het beste gehalte te waarderen hebben. Het is alweer aan

de steun van onze Noordnederlandse broeders dat wij het te danken hebben, dat het zich tot dusver kon ontwikkelen. Behoren tot het Nederlandse steuncomité niet als erevoorzitters de aartsbisschop van Utrecht, mgr. Van de Wetering, en jhr. de Savornin Lohman en Th. Van Welderen baron Rengers? Is niet Marcellus Emants, de uitmuntende romanschrijver, een der voorzitters, en de bekende leider der Wereldbibliotheek L. Simons een der penningmeesters? Zijn niet honderden van de beste namen te vinden onder de raad van bijstand? En voor België hoef ik u alleen te wijzen op een Hippoliet Meert, de stichter van het Algemeen Nederlands Verbond, en op die stille degelijke werkers als dr. Doussy te Kortrijk, en Karel Angermille te Antwerpen.

Dit werk verdient inderdaad in Noord en Zuid de warmste steun. Te Antwerpen is het werk pas sedert half augustus goed aan gang. En ziehier enige cijfers, die u meer zullen vertellen dan een lange brief. Nadat reeds vroeger een 120 zware kisten met boeken naar onze krijgsgevangenen werden gestuurd (inhoud: 17.500 boeken, 20.500 vlugschriften, 60.000 bladen), kon men nadien nog sturen: van 7 tot 31 augustus: 509 pakjes eetwaren, kleren, ondergoed, van 1 tot 15 september: 732 pakjes.

Aan de verwanten van krijgsgevangenen, die allen met de meeste gulheid worden onthaald (ik was er dikwijls getuige van) werden inlichtingen verstrekt: in augustus 87, in september 739, in oktober 2614 keer: een belangrijke stijging, zoals men ziet.

Boekengeschenken vloeien van alle kanten toe. Er bestaan kantoren te Gent, te Antwerpen, te Brussel, Aalst, Kortrijk, Tielt, enz. In vorming zijn er nieuwe te Turnhout, Hasselt, Herentals, Leuven, en Volksopbeuring heeft ook vertegenwoordigers in kleinere plaatsen als Assenede, Deinze, Sinaai, Nazareth, enz.

Het deel van deze buiten alle strijd en polemiek zich houdende, louter liefdadige vereniging “leniging van de stoffelijke en zedelijke nood door de oorlogstoestand ontstaan” wordt door Volksofbeelding, zoals men kan zien, wel naar vermogen bereikt.

Laten we dan de flinke mannen die dit werk met zoveel toewijding aanpakten en het tot dusver op het goede spoor leidden, onze waardering niet onthouden en hen vooral uit al onze krachten helpen opdat zij nog meer kunnen bereiken.

27 november 1916

Uit Essen wordt aan De Grondwet gemeld: Het gaat hier hoe langer hoe slechter met de aanvoer en de verkoop van levensmiddelen; vlees is er bijna niet meer te verkrijgen en wat er is wordt dikwijls tegen zeer hoge prijzen verkocht. Twaalf frank per kilo rundvlees is een prijs, welke bijna niemand kan betalen. Uit de aard der zaak wonen hier nogal veel Hollandse onderdanen, welke natuurlijk onder dezelfde omstandigheden moeten leven. Zij kunnen door bemiddeling van het bureau tot uitvoer in Den Haag 4 kg producten per hoofd en per maand uit Holland invoeren, doch dan van elk product slechts 1 kg terwijl het dan als geschenk van familie in de eerste graad moet worden toegezonden.

Dat die hoeveelheid in de verste verte niet toereikend is behoeft geen betoog, afgezien nog van de vele en langdurige formaliteiten, welke vervuld moeten worden, voordat gunstig op een desbetreffend verzoek wordt beschikt. Weliswaar kunnen de Nederlanders naar Holland overkomen, doch verschillende personen moeten dan hier hun huis en goed achterlaten, wat zeer bezwaarlijk is en uit de aard der zaak veel kosten meebrengt.

De hoop op spoedige beëindiging van de oorlog weerhoudt de meesten zich de grote uitgaven van de overkomst te getroosten.

Tot overmaat van ramp gaan dikwijls wagons met levensmiddelen verder het bezette gebied in, zonder dat de inwoners kans krijgen om zich van het hoognodige te laten voorzien. De druk wordt aldoende onhoudbaar.

1 december 1916

Van de Belgische grens.

Uit Arendonk wordt aan het Eindhovens Dagblad gemeld:

De Belgische dorpen Ravels en Postel liggen aan deze zijde van de draadversperring. Tal van inwoners van deze beide dorpen zijn eergisternacht met al hun hebben en houden, hun vee en hun goederen de Hollandse grens overgetrokken. De Duitsers werden verwacht en dat deed al deze ongelukkige mensen naar veiliger oorden vluchten.

In het kanaal van Arendonk ligt al sedert twee maanden een schip met steenkolen, voor de Nederlandse gemeenten Reusel, Bladel enz. bestemd. Daar bestaat groot gebrek aan kolen.

14 december 1916

Van de grens.

Uit Essen wordt op 12 december aan De Grondwet gemeld:

De Duitsers schijnen de laatste tijd wat makker. Men hoort van geen aanhoudingen meer en evenmin van deportaties naar Duitsland.

Wat ze wel doen is de smokkelhandel vanuit Nederland ten zeerste begunstigen, wie of wat er over komt, het komt er niet op aan, alles is welkom.

Sinds een paar dagen is de toevloed van gesmokkelde olie, boter, meel en andere levensmiddelen sterk toegenomen, maar jammer genoeg zien wij, bewoners van Essen, daar al bedroevend weinig van. Het grootste gedeelte pikken de Duitsers zelf in en de rest wordt door de heren smokkelaars vastgehouden en tegen zeer hoge prijzen aan de bewoners achter de draad verkocht.

Met de bewoners achter de draad, onze burens van Kalmthout, Wildert, Wuustwezel, Kapellen, enz. is het nl. nog slechter gesteld dan hier, daar kost alles nog 100 procent duurder dan hier vlak aan de grens. Dat komt omdat die van alle verkeer met de grens zijn afgesneden.

Gisteren had ik het geluk een goede kennis van me te ontmoeten, die ik sinds de oorlog nog maar eenmaal, gedurende de grote trek in augustus 1914 gezien had. Hij woont thans te Beert, ten zuiden van Brussel bij Halle, had nu een pas voor Nederland en wist me nogal een en ander interessants uit die streek te vertellen. Het meest natuurlijk over het wegvoeren van Belgen naar Duitsland; dat moet in die streek nogal raak geweest zijn. Zo wist hij zeker dat alle weerbare mannen, werklozen of niet, tot 65 jaar uit de dorpen La Hulpe, Waterloo, Braine l'Alleud, Wauthier-Braine, Ophain, Lillois, Clabecq, Ittre, Virginal, dorpen waar hij dikwijls kwam, naar Duitsland waren weggevoerd. Daarentegen was de bevolking in zijn dorp en in de omtrek ervan in het geheel niet lastig gevallen.

Enkele dagen nadien kwamen er een 100-tal terug, meest beambten bij de post, belasting en uitdeling van levensmiddelen.

Ook wist mijn zegsman uit goede bron, dat sinds enige tijd duizenden krijgsgevangenen langs de spoorweg van Doornik-Leuze-Ath-Brussel reusachtige versterkingen aanleggen waarbij ook honderden Belgische werklieden gedwongen zijn mee te arbeiden.

Langs deze gehele linie worden bovendien nog een smalspoor aangelegd en betonblokhuisen gebouwd.

Sinds de vorige week was het gedonder van het zware geschut niet van de lucht en was de doorvoer van Duitse troepen weer zo enorm, dat elk ander verkeer daardoor dagen aaneen was stopgezet. Over het algemeen waren het jonge mannen van omstreeks 18 jaar.

Over de noodtoestand van de bevolking wist mijn vriend nog heel wat pakkends te vertellen. Toch wordt er de laatste tijd door de Duitsers onder de bevolking veel voedsel verdeeld, o.a. elke dag grote hoeveelheden soldatenbrood, dat niet smakelijk, maar toch wel te eten is.

Van het een op het andere, zojuist vernam ik, dat dezer dagen bij Elshout, even ten oosten van Brasschaat, een ongeluk is voorgekomen, dat misschien de arme bevolking nog heel wat angstige ogenblikken kan bezorgen. Een luitenant van een landstormdetachment was daar aan het jagen en nu heeft men hem met een schot in het hoofd dood langs de weg gevonden.

Men vermoedt, dat hij zelfmoord heeft gepleegd, maar wee, als dat niet het geval is, dan zal het er weer duchtig spannen en zou ik er niet graag wonen.

Van de grens wordt aan de Meierijsche Courant gemeld: De Belgen geven hun pogingen niet op. In de afgelopen week is het aan tenminste 200 gelukt de grens te passeren. Sommigen vinden de

dood aan de elektrische draad. Gisternacht zijn weer 3 vluchtelingen aan de draad blijven hangen.

28 december 1916

Verdedigingswerken aan de Belgisch-Nederlandse grens.

Wolff seint ons uit Keulen:

De Kölnische Zeitung schrijft: Er is in de Nederlandse pers ongerustheid betoond naar aanleiding van de veronderstelling, dat de verdedigingswerken, die de Duitsers aan de Belgisch-Nederlandse grens hebben aangelegd, een aanwijzing zouden zijn voor aanvalsplannen van Duitsland op Nederland. Die verdedigingswerken zijn echter niets anders dan door de Duitse legerleidingen genomen voorzorgsmaatregelen, ter eventuele verdediging van het eigen grondgebied.

Weliswaar zijn de Nederlanders mans genoeg om hun land te verdedigen, indien de Engelsen zouden trachten hun neutraliteit te schenden; maar het voorbeeld van Griekenland geeft iedere verstandige regering te denken.

Zover zal het met Nederland zeker niet komen; maar mocht Engeland trachten, door Nederland naar Duitsland door te dringen, dan moet de Duitse legerleiding daartegen gewapend zijn.

De Nederlanders behoren in deze loopgraven aan hun grenzen niets anders te zien dan een zichtbare aanwijzing ervoor, dat de geweldenarij van Engeland voor geen schending van het volkenrecht terugdeinst, en dat het enkel met geweld kan worden tegengegaan.

Ook de Nederlanders moeten ten allen tijde gewapend zijn en moeten elk ogenblik gereed zijn om hun bodem te verdedigen tegen de tirannie van de overkant van het Kanaal.

29 december 1916

Bij een dorp aan de Brabants-Belgische grens zijn gisteren weer 20 jonge Belgen over de grens gekomen. Ze zijn voornemens, met de eerste de beste gelegenheid naar het front te vertrekken.

30 december 1916

31 december 1916

Gisternacht zijn, naar de Dordrechter Courant meldt, aan de grens 45 Belgische mannen over de draad gekomen. Ze hebben zich aan het consulaat te Bergen op Zoom aangemeld om naar het front te vertrekken.

Eén is aan de draad blijven hangen.

4 januari 1917

Over de grens gekomen.

Met 8 andere Belgen zijn eergisteren de zoon van de directeur van de zinkfabriek te Balen en een paar ingenieurs van die fabriek over de Brabants-Belgische grens gekomen.

23 januari 1917

Uit Antwerpen. Van onze correspondent Emanuel de Bom, d.d. 22 januari:

Zijn mijn inlichtingen juist, dan is in het regeringspersoneel van de bezetter in de laatste dagen een belangrijke wijziging gebracht.

26 januari 1917

Uit Antwerpen.

Verbetering. In het bericht van onze correspondent Emanuel de Bom van 22 dezer is bij vergissing een alinea uitgevallen. Het geheel moet luiden als volgt:

Zijn mijn inlichtingen juist, dan is in het regeringspersoneel van de bezetter (te Antwerpen) in de laatste dagen een belangrijke wijziging gebracht. De gouverneur der stad Antwerpen, Freiherr von Huene, is namelijk afgetreden en sedert gisteren vervangen door generaal von Zwehl, dezelfde die de vesting Maubeuge heeft veroverd.

27 januari 1917

Stemmen voor vrede.

Onze correspondent Emanuel de Bom schrijft ons op 26 januari:

De vereniging De Antwerpse Handelsreizigers heeft in haar algemene vergadering van 21 dezer de motie van de Belgische handelsklerken – vereniging Unitas – bijgetreden.

De afdeling Werken en Volharden nr. 6, Antwerpen, van de internationale geheelonthoudersvereniging De Neutrale Onafhankelijke Orde van Goede Tempeliers, waar de Belgische staatsminister Em. van der Velde lid van is, heeft eveneens, in een uitvoerige motie, haar vredeswensen uitgesproken.

15 februari 1917

Uit bezet België.

De Duitse overheid in de provincie Antwerpen heeft bepaald, dat de aflevering van het koper, enz., uit de huishoudens in de stad Antwerpen, alsook in de gemeenten Berchem en Borgerhout in de tijd van 12 februari af plaats moet vinden. Ze vestigt er de aandacht op, dat de afleveringsplicht zich uitstrekt tot alle voorwerpen uit koper, tin, nikkel, geelkoper, brons en tombak, die zich in de huishoudens bevinden, alleen uitgezonderd zijn de in de bovenstaande verordening opgenoemde van de afleveringsplicht bevrijde voorwerpen.

De aflevering moet naar de politiewijken verdeeld geschieden. In elke politiewijk moeten de afleveringsplichtigen volgens de beginletter van hun naam afleveren.

In geval van vrijwillige aflevering blijven de volgende huishoudelijke voorwerpen van de afleveringsplicht bevrijd:

1. Verlichtingstoestellen;
2. Venstergrepen;
3. Sloten en handvatten aan huis- en kamerdeuren aan die zijde waar geopend en gesloten wordt;
4. Alle voorwerpen, die tot gas-, water-, elektriciteits- en verwarmingstoestellen behoren;
5. Pronkvoorwerpen uit koper, brons en geelkoper in woningen;
6. Badkachels;
7. Alle voorwerpen, waarvan de hoeveelheid van het in beslag genomen metaal minder dan een vierde deel van het totaalgewicht bedraagt of die met zulk een metaal slechts overtrokken of beplakt zijn;

8. Alle voorwerpen uit nieuwzilver, alpaan, alfenid, alsook alle verzilverde en vergulde voorwerpen.

Wordt de opvordering ter aflevering niet of niet tijdig nagekomen, dan zal de wegneming met dwang zonder schadevergoeding op kosten van de eigenaar gebeuren.

Bovendien stelt zich diegene, die de opvordering ter aflevering niet nakomt, bloot aan de bestraffing volgens paragraaf 11 van de verordening van 13 december 1916 met gevangenis tot 2 jaar en met geldboete tot 20.000 mark door de Duitse militaire gerechtshoven en militaire bevelhebbers.

5 maart 1917

Een schipper, die te Hansweert is binnengekomen uit Antwerpen, had enige prijzen van levensmiddelen daar genoteerd, nl. 1 kg boter 14 frank, 10 kg aardappelen 4,5 frank, 1 kg vlees 6 frank, 1 kg spek 12 frank en 1 kg zeep 6 frank.

10 maart 1917

Uit Antwerpen.

Onze correspondent Emanuel de Bom te Antwerpen schrijft ons op 7 maart:

Met steun van volksopbeuring werd door de afdeling Volksontwikkeling een reeks lessen ingericht.

Aan 29 huisgezinnen werd stille hulp verleend. In verschillende verenigingen werd gecollecteerd, wat bescheiden bedragen opbracht. Prentbriefkaarten, en vooral lucifers tegen 40 centiemen (elders 75 centiemen) vonden veel aftrek.

De volksvertegenwoordigers L. Augusteyns en A. Henderickx zetelen iedere dag van 5 tot 6 (torenuur) om klachten over het wegvoeren van werklozen op te nemen. Ze slaagden er reeds in enige honderden medeburgers los te krijgen. De teruggekeerden worden gesteund, dank zij een toelage van 500 F, gestort door het Werk der Aardappelschil.

Van onze correspondent Emanuel de Bom te Antwerpen, op 6 maart:

Het Nationaal Comité voor Hulp en Voeding, Provinciale afdeling van Antwerpen, heeft gisteren zijn jaarlijkse vergadering gehouden.

Uit het verslag van de voorzitter blijkt, dat alleen in de provincie Antwerpen, sedert het begin van de oorlog, door de zorgen van het comité ruim 90 miljoen frank aan hulp werd uitgedeeld, en voor ruim 150 miljoen frank eetwaren ingevoerd en ter beschikking van de bevolking gesteld. Bovendien beheert het Provinciaal Comité van Antwerpen voor de Commission for Relief een vloot van ongeveer 500 lichters en binnenschepen, die het vervoer doen voor het grootste gedeelte van het land. Het werk der volkssoep heeft door de heersende nood een reusachtige uitbreiding genomen. In de stad Antwerpen werden in de eerste maanden van de oorlog ongeveer 30.000 porties soep daags verstrekt; nu is het getal verdrievoudigd en geklommen tot 90.000, en het stijgt nog. In de provincie gaat ruim een derde van de bevolking naar de volkssoep.

Aangaande de bevoorrading van het land, waarover men zich zeer ongerust maakt onder het volk, werd medegedeeld, dat in de maand februari, in plaats van 23 in Rotterdam verwachte schepen, er slechts 2 waren binnengekomen, vanwege de verscherpte duikbootoorlog; daarom was een verlaging van het broodrantsoen

tot 300 gram per dag onvermijdelijk geworden; wat, bij gemis van aardappelen, vlees en bijna ieder ander voedsel, door de bevolking zeer pijnlijk wordt gevoeld. Voortaan zal dit rantsoen op 330 gram gebracht worden, met de tarwe te builen op 90 %. Een rantsoen van 200 gram rijst per hoofd zal ook worden beschikbaar gesteld voor de maand maart.

Als een goed nieuws kon worden gemeld, dat de eerste schepen sedert lange weken, met ongeveer 40.000 ton tarwe, de Amerikaanse haven hadden verlaten, en ten dele einde maart in Rotterdam verwacht worden.

De hoop werd uitgedrukt, dat de ongeveer 85.000 ton, die in Engeland liggen, vrijgeleide zouden verkrijgen. Het achterblijven van de voorraad zou een ramp zijn voor onze bevolking. Er wordt hier in deze dagen erg door de kleine mensen geleden. Om in de noodtoestand te voorzien neemt het stadsbestuur energieke maatregelen, rekwireert bonen en erwten, kolen en wat dies meer nog in de handel voorhanden is. Maar veel is het niet en tenslotte is de invoer onontbeerlijk.

Tenslotte zij hier medegedeeld, dat, door de zorgen van het comité, Waalse en Franse kinderen uit kastelen rond Antwerpen werden onderdak gebracht.

14 maart 1917

Van de Belgische grens wordt gemeld, dat de zestiende vrouw uit Turnhout haar leven aan de dodelijke draad gelaten heeft. Het was de 27-jarige ongehuwde vrouw v. d. Z., de dochter van een dagloner.

Men seint ons uit Roosendaal:

De stationschef te Essen is gistermiddag te Antwerpen gearresteerd. Hij bevindt zich thans te Essen in hechtenis. Wij vernemen dat dit in verband staat met smokkelarij. Hij zou in Essen pakketten over de draad hebben laten passeren, naar plaatsen in België.

25 maart 1917

In ons blad van de 14^e is een bericht van onze correspondent te Roosendaal opgenomen, volgens hetwelk de stationscommandant te Essen wegens een smokkelzaak in hechtenis was genomen. Men meldt ons nu uit Antwerpen, dat dit bericht geheel onjuist is geweest. De stationscommandant te Essen is bevorderd en thans aan een groter station werkzaam.

28 maart 1917

Uit Antwerpen.

Onze correspondent Emanuel de Bom te Antwerpen schrijft op 26 maart:

De op 16 februari 1916 gestichte liefdadige kring Nieuw Loven heeft een jaarverslag uitgebracht, waaruit blijkt, dat deze vereniging, die tot doel heeft aan leerlingen der hogere scholen van deze stad, zonder onderscheid van denkwijze door voedselbedeling ter hulp te komen, er in geslaagd is vele maatschappijen tot het bijeenbrengen van geldmiddelen op te wekken. De ontvangsten in 1916 beliepen 11.926,25 frank, de uitgaven aan onderstand (eetmaalbons en steun aan schamele armen) 8317,50 frank. Er werd nagenoeg 1000 frank per maand besteed. De kring doet nu een oproep tot onze stadsgenoten om aan de voorzitter, de heer A. Goiris, secretaris van het weldadigheidsbureau, bijtredingen en inschrijvingen te sturen.

Aan een brief uit Antwerpen aan De Vlaamsche Gedachte, waarin wordt medegedeeld, dat er te Antwerpen thans een Vlaamse uitgeverij gesticht is, ontleen wij het volgende:

Eén van de weinige lichtzijden van de oorlog is de enorme uitbreiding, die het openbare bibliotheekwezen in Vlaanderen genomen heeft en die, naar we hopen, ook in de toekomst in zekere mate bestendig zal blijven. De openbare leeszaal te Antwerpen en te Brussel komen met vertienvoudige cijfers voor de dag en in de verfransde hoofdstad hebben bovendien de Vlaamse bibliotheken van het Willemsfonds een verheugend succes. In een aantal kleinere gemeenten, als Berchem bij Antwerpen, wordt thans door het bestuur voor het eerst iets ernstigs in die zin ondernomen; rond Turnhout en Hoogstraten werden, naar mij werd medegedeeld van private Vlaamsgezinde zijde, kleine volksbibliotheken ingericht en dat zullen wel de enige niet zijn. Het is voldoende bekend, dat "Volksopbeuring" zich de leesgierigheid van de krijgsgevangenen aantrekt en uit de kampen in Duitsland daarvoor roerende en bemoedigende dankbrieven ontvangt.

En dit:

... Misschien is nooit de uitgeverij in Vlaanderen zo werkzaam geweest ...

Hollandse boeken zijn thans moeilijk, en slechts tegen hoge prijzen te krijgen, en nieuwe Franse verschijnen natuurlijk niet meer op de markt.

Is om al die redenen thans het oogenblik niet gunstig om een ernstige uitgeverijzaak, ten bate van de nationale litteratuur, op touw te zetten?

Ons land is sedert lang afgesloten van Frankrijk, dat in vele kringen, laat ons maar zeggen in de meeste intellectuele kringen, uitsluitend invloed bij ons had. Het volk, of liever de burger, is zonder dat hij het zelf gewoonlijk weet meer zichzelf, meer Vlaams geworden. De werking die ons van lieverlede met Frans vernis overdekte heeft opgehouden en het Vlaams karakter komt algemeen weer boven. Zelfs de franskiljons, die verklaren "Je ne comprends pas le flamand" lopen met een Nieuwe Rotterdammer of een Vaderland op zak. De Antwerpse burgerij is nooit erg verfranst geweest: niettemin wordt daar tegenwoordig de Nederlandse Schouwburg bezocht door mensen, die er vroeger geen voet in zetten en bovendien werden in de vele kleinere toneelzalen van de stad: "Palatinat", "Eden", "Folies Bergères" en dergelijke eenakters en operettes uitsluitend in het Nederlands opgevoerd en worden er geen dan in het Nederlands vertaalde liederen meer gezongen. Geen mens, die er nog aan denkt, dat deze alleenheerschappij van het Nederlands eigenlijk een "Duitse" dwangmaatregel is. Te Brussel ging voorheen nooit zoveel volk naar de Vlaamse Alhambra Schouwburg als thans. Bijna uitsluitend Vlaamse "revues", wat voor de oorlog niet denkbaar was, halen volle zalen.

De vele Vlaamse dagbladen hebben samen een zeer aanzienlijk aantal lezers. De Frans-Belgische missen de aantrekkelijkheid van een vaak kleurrijke Vlaamsgezinde polemiek, en missen hun oude ruggengraat: het nieuws uit Parijs.

30 maart 1917

Men meldt ons uit Eindhoven:

De grens nabij Turnhout naar Nederland is weer open en het personenverkeer met Nederland gedeeltelijk hersteld. Alhoewel het lang duurt om een pas te krijgen, gaan toch velen naar ons land.

In Beerse worden loopgraven van beton aangelegd. Vele soldaten doen daarbij dienst in burgerkleding en werklieden uit Arendonk worden gedwongen aan dat werk te helpen.

3 april 1917

De vereniging voor de binnenscheepvaart in Duitsland heeft de rijksregering verzocht bij het sluiten van de vrede er voor te zorgen, dat de mogelijkheid van het graven van een kanaal van de Rijn naar Antwerpen wordt gewaarborgd.

16 juni 1917

Achter het Duitse front.

Van de grens wordt op 14 juni gemeld:

Meer dan drie maanden waren de Noord-Belgische dorpen en steden volkomen ontbloot van Duitse troepen. Alleen enkele bewakingsmanschappen verbleven op de controleposten om de grens te bewaken tegen vluchtende burgers en deserteurs. Sedert het midden der vorige week is dat geheel anders. Er zijn thans weer ettelijke duizenden infanteristen en een respectabele macht artilleristen gelegerd, die nog niet aan het westelijk front geweest zijn. De keizer heeft een inspectietocht naar deze troepen gehouden en heeft hen persoonlijk toegesproken in Mechelen, Antwerpen en Sint-Niklaas. Elders bezocht de keizer de hospitalen, waar verscheidene honderden gewonden verpleegd worden. De

lichtgewonden worden allen naar verder afgelegen plaatsen langs de spoorwegverbindingen vervoerd.

De grens werd dinsdag plotseling hermetisch gesloten. De buitengewone, zowel als de gewone passen werden ingetrokken.

Men brengt dit algemeen in verband met nieuwe militaire gebeurtenissen in België, waarover weinig uitlekt, omdat niemand over de grens mag. Het is intussen bekend, dat reeds enige dagen geleden veel oorlogstuig per spoor is verzonden van het grote artillerieproefterrein in Belgisch Limburg, waar meer dan acht dagen lang nieuwe en herstelde kanonnen werden geprobeerd.

20 juni 1917

Dat er in Duitsland nog steeds stemmen opgaan, die er op aandringen zich in het bezit van een deel van België, in de eerste plaats Antwerpen, te verzekeren, blijkt weer eens uit een artikel van Jozef von Grassmann, Geheimrat te München, over de betekenis van Antwerpen voor Duitsland in de laatste aflevering van het Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik, dat onder leiding staat van de bekende Edgar Jaffé.

“De bloei van Antwerpen”, zo besluit von Grassmann zijn artikel, “zal steeds door de betrekkingen tot het Duitse achterland bepaald worden; de beperking tot België zou Antwerpen tegenover het vooral gedurende de oorlog financieel reusachtig versterkte Rotterdam” (ofschoon bij een vergelijking van de beide havens, relatief gesproken en van toekomstige mogelijkheden afgezien, de positie van Rotterdam versterkt kan heten, doet deze uitdrukking in een tijd van zo grote financiële zorgen voor deze gemeente komisch aan. – Redactie N. R. C.), “sterk doen achteruitgaan; Frankrijk zal in weerwil van de frasen van de Belgische chauvinisten (Teugels de

Vos, Billiard enz.) zijn in strijd met het belang der Scheldehaven zijnde verkeerspolitiek, niettegenstaande het politieke verbond niet wijzigen. Willen de Belgen hun havenstad doen vooruitgaan, dan moeten zij met Duitsland samengaan. Maar ook voor Duitslands uitvoernijverheid en andere belangen in het Rijnland en Zuid-Duitsland, zowel als voor de instandhouding van alle Duitse scheepvaartlijnen is de reële volledige waarborging van het vrije Duitse verkeer en werk in de Scheldehaven een dringende eis. Het zou een misgreep van eerste rang voor de toekomst van het gehele Duitse economische leven zijn als Duitsland op dit ogenblik daarvoor niet de uiterste kracht zou inspannen, nu zich voor de laatste maal de mogelijkheid zal voordoen, om zich van deze wereldhaven ook voor zijn handel en verkeer te verzekeren.”